

Yenidoğanlarda Kanguru Bakımı

Begüm Can¹

Özet

Bebek doğduğunda, anne karnındaki karanlık ve güvenli ortamdaki farklı olarak, parlak, soğuk ve gürültülü bir dünyaya adım atar. Bu ani değişim, bebeğin dış dünyaya uyum sağlamakta zorluk yaşamasına neden olabilir. Bu yüzden bebeğin bir an önce annesiyle buluşturulması önemlidir. Anne ile bebek arasındaki çıplak ten teması, bebeğin güvensizlik, üşüme ve anksiyete hissini hafifletir, bu da bebeğin sağlığını olumlu etkiler. Kanguru bakımı, doğum sonrası bebek ile annesi ya da babasının cilt temasıyla yapılan bir bakım türüdür. Bu uygulama hem bebekler hem de ebeveynler için vücut ısısını düzenleme, vital bulgularda iyileşme, emzirme başarısını arttırma, anne-baba-bebek bağlanmasını kolaylaştırma gibi birçok fayda sağlamaktadır. Hem fiziksel hem de psikolojik açıdan büyük faydalar sağlayan kanguru bakımı, basit ve güvenli bir yöntem olup, doğumdan hemen sonra uygulanarak bebeğin ihtiyaçlarını karşılamada önemli bir rol oynar.

1. Giriş

Bebek dünyaya gelmeden önce kendini güvende hissettiği, ışsız ve üşümediği bir ortamdayken doğumla birlikte hiç bilmediği bir dünyaya adım atar. Bu adım attığı dünya anne karnından farklı olarak parlak, soğuk ve yüksek seslidir. Bu değişim bebeğin dış dünyaya uyumunu zorlaştırır. Bebeğin tekrar kendini güvende hissetmesi için onun annesiyle bir an önce buluşturulması çok önemlidir. Annenin çıplak teni ile bebeğin çıplak teni temas ettiğinde bebeğin yaşadığı güvensizlik, üşüme hissi ve anksiyete düzeyi azalacaktır. Sonuç olarak uygulanacak olan kanguru bakımı bebeğin sağlığını oldukça olumlu bir düzeyde etkileyecektir (1).

Erken ten tene teması anne ve bebeğinin, bebek doğar doğmaz veya doğumundan sonraki 60 dakikalık süreçte ten tene temas etmesi ve bu temasın bir süre devamının sağlanması şeklinde tanımlanabilir. Ten tene teması bakımı

1 Araştırma Görevlisi, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, begumcan@karabuk.edu.tr, Orcid: 0009-0005-6962-5011

veya bir başka ifadeyle kanguru bakımı, bebeğin kıyafetsiz ya da sadece bezi bulunurken anne veya babasının göğüs kısmına prone yani yüzüstü şekilde yatırılması olarak tanımlanır. Bu bakım sırasında bebeğin hava yolu açık kalması için kafası yana çevrilir. Özellikle annesinin göğsü ile bebeğin göbek kısmının temas etmesi sağlanır (2,3). 1978 Yılında, düşük doğum ağırlığına sahip bebeklerin bakımı için gerekli olan kuvöz bulunmadığından Kolombiya Bogota'da ilk olarak kullanılmıştır (4). Kanguru bakımı herhangi bir masraf gerektirmeyen basit ve güvenilir bir bakım türüdür ayrıca hem anneye hem de bebeğe çok büyük oranda fayda sağlamaktadır (5). 1984 senesinde Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) kanguru bakımını yenidoğana sağladığı fiziksel faydalar ve masrafsız olması nedeniyle desteklemiştir (4,6). Dünya Sağlık Örgütü bu bakımı 1993 senesinden bu yana bebeğin vücut ısısını koruyabilmek amacıyla kullanılabilir ideal bakım olarak önermektedir (7).

Bu bölümde kanguru bakımı uygulama ölçütleri, kanguru bakımının sınıflandırılması, yararları, uygulama basamakları, bebek izlemi ve bakımın sonlandırılması konularına yer verilmiştir.

2. Kanguru Bakımı Uygulama Ölçütleri

Bazen yenidoğanın düşük doğum ağırlıklı doğması, solunum sistemiyle ilgili yaşadığı komplikasyonlar gibi nedenlerden dolayı bebek, yoğun bakım ünitesine alınır dolayısıyla anne ve bebek arasında ten teması kurulamaz. Anne ve bebeğinin ten temasından/kanguru bakımından mahrum kalması sonucunda ikisi de bu süreçten olumsuz olarak etkilenir. (8).

Kanguru bakımının uygulama kriterleri aşağıda sıralanmıştır:

- Vital bulguları stabil olan prematüre yenidoğanlara uygulanabilir.
- Vital bulguları stabil olan miadında doğmuş yenidoğanlara uygulanabilir.
- İntravenöz sıvı alan bebekler, oksijen alan bebekler ve tüple beslenen bebeklere bu işlemler sırasında kanguru bakımı verilebilir.
- 1800 gram üstünde doğan bebekler çoğu zaman stabildirler. Bu sayede doğumdan sonra kısa süre içinde kanguru bakımı alabilirler.
- 1200-1799 gram aralığında doğan bebekler, mevcut sağlık sorunlarının giderilmesi için çoğu zaman girişimlere ihtiyaç duyarlar. Bu yüzden kanguru bakımı birkaç gün ertelenmek zorunda kalabilir.

1200 gram altında doğan bebekler önemli sağlık problemleri yaşarlar. Bu nedenle kanguru bakımı bazen haftalar sonraya ertelenebilir (9).

3. Kanguru Bakımının Sınıflandırılması

Başlangıç zamanına göre beş grupta incelenebilir.

- Doğumda: Bebek doğar doğmaz prone pozisyonunda annesinin çıplak gövdesine yatırılır. Bebeğin üşümemesi için gerekli önlemler alınır (Isıtılmış bir örtü örtülmesi, şapkasının takılması gibi). Bu esnada bebeğin ilk emzirilmesi gerçekleştirilir.
- Çok Erken: Kanguru bakımının doğum gerçekleştikten 30-40 dakika sonra uygulanmasıdır. Bebeğin giysileri çıkarılır ve bebek, annenin çıplak gövdesine prone pozisyonda yerleştirilir. Bebeğin üşümemesi için sırtı bir örtü ile örtülür.

Erken: Postpartum 60 dakika ile 24 saat içerisinde başlanır. Bebek, çıplak şekilde ve prone pozisyonunda annenin iki memesinin arasına/göğsüne yatırılır. Anne bu bakım sırasında gövdesini açabileceği bir önlük giyebilir ve bebek de bu önlüğün içerisine yatırılabilir. Bebeğin üşümemesine dikkat edilmelidir (10).

- Orta: Kanguru bakımının henüz ventilatörde olan yenidoğanlarda, postpartum ilk 7 günde başlatılmasıdır.

Geç: Yenidoğan yoğun bakımında kalan bebeklere taburcu olduktan sonra başlanan kanguru bakımı türüdür (11).

Süresine göre 2 grupta incelenebilir

Sürekli: Bir günde kanguru bakımının devamlı bir şekilde uygulanmasıdır (12,13).

Aralıklı: Kanguru bakımının günde bir ya da birkaç saat uygulanmasıdır. Mekanik ventilasyona ihtiyaç duyan, santral venöz ve umbilikal kateteri bulunan, göğüs tüpüne sahip bebeklerde kullanımı önerilmemektedir. (14).

4. Kanguru Bakımının Yararları

Kanguru bakımının pek çok yönden faydası bulunmaktadır. Bu faydalar aşağıda sıralanmıştır.

- Yenidoğanın vücut ısısının kontrolü sağlar, aynı zamanda kanguru bakımı, hipotermi görülme oranını düşürür.
- Vital bulgularda iyileşme sağlar.
- Dört aya kadar anne sütü ile beslenme oranında artma sağlar.
- Bebekler girişimsel işlemlerde daha az ağrı duyar.
- Bebeklerin hastanede kalması gereken süre azalır.

- Yenidoğan sepsisi, hipoglisemi gibi komplikasyonların görülme oranı azalır.
- Anneler, kanguru bakımı sayesinde daha az stres, bebekleriyle daha güçlü bir bağ, artan özgüven ve derin bir doyum yaşar.
- Babaların da kanguru bakımı sonrası daha güvenli ve huzurlu hissetmelerini sağlar.

Herhangi bir zararlı etkisi görülmemiştir (9).

Hem vajinal hem sezaryen doğumlarda vakit kaybetmeden kanguru bakımının uygulanması ve bakımın ilk 1 saat uygulanmaya devam edilmesi; annenin hissettiği ağrının hafiflemesini, plasentanın daha kısa sürede ayrılmasını, bebeğin vücut ısısının korunmasını ve daha erken dönemde emmesini sağlamıştır. Kanguru bakımı ayrıca Erken doğan düşük doğum ağırlıklı bebeklerin sağlığını olumlu yönde etkilemiştir. Aynı zamanda maternal bağlanmanın daha erken gelişmesini sağlayarak annede kaygı, stres ve postpartum depresyon belirtilerinin görülme oranını azaltmıştır (15).

Erken dönemde verilen kanguru bakımının, sağlıklı bebeklerin ilk 6 haftada ek gıdaya gereksinim duymaksızın anne sütü ile beslenme oranlarını arttırdığı saptanmıştır. Ayrıca kanguru bakımının epizyotomi tamiri esnasında annenin yaşadığı acıyı azalttığı saptanmıştır (16).

Kanguru bakımının sezaryen doğumların ardından vakit kaybetmeden uygulanmaya başlanması mümkün olsa da sağlık çalışanları sezaryen anında uygulanan kanguru bakımı konusunda çeşitli endişelere sahiptir. Bu endişeler aşağıda sıralanmıştır.

- Ameliyathane ortam ısısının soğuk olması,
- Steril olan alanların kontamine olması,
- Ameliyathanenin fiziksel olarak yeterli olmaması,
- Mevcut ekipmanlar nedeniyle bebeğin annenin göğsüne yatırılmasında zorluk yaşanması,
- Bebeğin bakım anında düşürülmesi,
- Acil müdahale gerektiğinde yapılacak işlemlerin engellenmesi,

Anne ve bebeğin fizyolojik parametrelerinde bozulma yaşanması (17).

5. Kanguru Bakımı Uygulama Basamakları

Kanguru bakımının uygulama basamakları aşağıda sıralanmıştır.

Kanguru Bakımı İşlem Basamakları
Uygulama öncesi gerekli hazırlıklar tamamlandıktan sonra uygulama aşamasına geçilir.
Özellikle kanguru bakımı ilk defa uygulanıyorsa bu aile ve bebek için son derece önemlidir, kesintiye uğramadan sürdürülmesine dikkat edilmelidir.
Anne/baba kanguru bakımı sırasında talep ederse diğer aile üyelerinden destek alabilir.
Uygulama basamakları anlatıldıktan sonra anne/babanın bu basamakları tek başına uygulamasına fırsat verilir. Uygulama basamaklarını anlatırken bir yandan da bu bakımın faydaları hakkında bilgilendirme yapılır.
Bebek, anne/babanın iki göğsü arasında ve ten temasını sağlayacak şekilde dik pozisyonda yatırılır. Bu şekilde bebeğin soluk alıp vermesi kolaylaşır.
Yenidoğanın kafası yana doğru hafifçe döndürülür ve yine hafifçe arkaya doğru yatırılır.
Bu sayede anne/baba bebeğinin yüzünü rahatlıkla görebilir ve bebeğin solunum yolu açıklığı sağlanır.
Üst ve alt ekstremitelere fleksiyon pozisyonu verilir. Bebeğin kalçası da fleksiyonda olmalıdır. Bu sayede bebek ekstremitelerini aktif bir şekilde hareket ettiremez ve daha az oksijen harcar.
Uygulama sırasında bebeğin kalça, sırt ve boyun bölgesinden desteklenmesi gerekir.

Kaynak: (18,19).

6. Kanguru Bakımı Sırasında Bebek İzlemi

Kanguru bakımı için tüm şartlar yerine getirilmiş olsa da bebeğin sağlığıyla ilgili herhangi bir olumsuzluk yaşanmaması için bakım sırasında izlem yapılması çok önemlidir.

- Bebeğin soluk alıp vermesi ve oksijen gereksinimi olup olmadığı kontrol edilmelidir.
- Oda olması gereken sıcaklıklardaysa bebek, bakım sırasında vücut ısısını koruyabilir. Yine de hipotermi gelişimini önlemek için bakım anında vücut ısısı takibi yapılmalıdır.
- Uygulama sırasında bebeğin başı çok önde ya da çok geride olmamalıdır ve cilt rengi pembe olmalıdır.
- Uygulama anında annenin mahremiyetine önem verilmelidir.

Kanguru bakımı sırasında bebek beslenecekse, beslenme şekli nasıl olursa olsun bebeğin annenin memesine yakın tutulmasına önem verilmelidir. Bu sayede süt yapımında artış sağlanacaktır (9).

7. Kanguru Bakımının Sonlandırılması

Kanguru bakımı, uygulama sırasında bebek ağlamaya başlayıp, ellerini ayaklarını dışarı çıkarmaya çalıştığında yani bebek huzursuz davranışlar sergilemeye başladığında bırakılabilir. Kanguru bakımının tamamen bırakılması için ise bebeğin miadına ya da 2500 grama ulaşması beklenir. Ayrıca bebek miadına ulaştıktan sonra da kanguru bakımına 3 ay daha devam edilebilir ve bu dönemden sonra, bebek banyosunun ardından kanguru bakımı uygulanmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır (9).

8. Sonuç

Kanguru bakımı, sağlık kuruluşlarında bebeklerin tedavi ve bakım süreçlerinde önemli bir yer tutmaktadır ve bu süreçte ebeler, hem bebeklerin hem de ailelerin ihtiyaçlarını karşılamak için büyük bir rol oynamaktadırlar. Ebeler, anne ve bebeğin ilk ten tene temasının sağlanmasında, ailenin bebeğinin bakımına dahil edilmesinde ve kanguru bakımının uygulanmasında aktif olarak görev alırlar. Özellikle ebeveynlere kanguru bakımının nasıl uygulanacağı öğretilmeli ve bu bakımın sürekliliği için destek verilmelidir. Kanguru bakımının pek çok faydası göz önüne alındığında, bu uygulamanın rutin hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, uygun fiziksel koşulların sağlanması ve ailelerin cesaretlendirilmesi, bu bakımın etkinliğini artıracaktır. Sağlık politikalarının da kanguru bakımını teşvik edecek şekilde düzenlenmesi, uygulamanın yaygınlaşması ve daha geniş kitlelere ulaşması açısından gereklidir. Bu bağlamda, ebelerin kanguru bakımının benimsenmesinde ve uygulanmasında oynadığı rol, bu bakımın etkinliğini artıran temel bir faktördür.

Kaynakça

1. Soğum D, Dikeç G. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde Kanguru Bakımının Annelerin Stres Düzeyine Etkisi. Sağlık ve Toplum. 2020;30(2):114-22.
2. Ludington-Hoe SM. Skin-to-Skin Contact: A Comforting Place With Comfort Food. MCN Am J Matern Child Nurs. Aralık 2015;40(6):359-66; quiz E23-24.
3. Phillips R. The Sacred Hour: Uninterrupted Skin-to-Skin Contact Immediately After Birth. Newborn and Infant Nursing Reviews. 01 Haziran 2013;13:67-72.
4. Charpak N, Ruiz JG, Zupan J, Cattaneo A, Figueroa Z, Tessier R, vd. Kangaroo Mother Care: 25 years after. Acta Paediatr. Mayıs 2005;94(5):514-22.
5. Çetinkaya E, Ertem G. Ten Tene Temasin Anne-Preterm Bebek Üzerine Etkileri: Sistematik İnceleme* The Effects of Skin-to-Skin Contact on Maternal-Preterm Infants: A Systematic Review. 2017;14(2):167-75.
6. Venancio SI, de Almeida H. [Kangaroo-Mother Care: scientific evidence and impact on breastfeeding]. J Pediatr (Rio J). Kasım 2004;80(5 Suppl):S173-180.
7. World Health Organization. Maternal and Newborn Health/Safe Motherhood. Thermal protection of the newborn : a practical guide [Internet]. World Health Organization; 1997 [a.yer 20 Ekim 2022]. Report No.: WHO/RHT/MSM/97.2. Erişim adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/63986>
8. Konukbay D, Arslan F. YENİDOĞAN YOĞUNBAKIM ÜNİTESİNDE YATAN YENİDOĞAN AİLELERİNİN YAŞADIKLARI GÜÇLÜKLERİN BELİRLENMESİ. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 23 Haziran 2011;14(2):16-22.
9. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Ten-Tene Temasin Önemi ve Kanguru Bakımı [İnternet]. 2024. Erişim adresi: <https://dosyahastane.saglik.gov.tr/Eklenti/264773/0/7derstenseltetaskangurubakimipdf.pdf>
10. Moore ER, Anderson GC, Bergman N, Dowswell T. Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants. Cochrane Database Syst Rev. 16 Mayıs 2012;(5):CD003519.
11. Moore ER, Anderson GC, Bergman N, Dowswell T. Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants. Cochrane Database of Systematic Reviews [Internet]. 2012 [a.yer 23 Ekim 2022];(5). Erişim adresi: <https://www.cochranelibrary.com/cdsr/doi/10.1002/14651858.CD003519.pub3/full>

12. Nyqvist KH, Expert Group of the International Network on Kangaroo Mother Care, Anderson GC, Bergman N, Cattaneo A, Charpak N, vd. State of the art and recommendations. Kangaroo mother care: application in a high-tech environment. *Acta Paediatr.* Haziran 2010;99(6):812-9.
13. WHO, Research WHORH and, Organization WH. Kangaroo Mother Care: A Practical Guide. World Health Organization; 2003. 55 s.
14. Davanzo R, Brovedani P, Travan L, Kennedy J, Crocetta A, Sanesi C, vd. Intermittent kangaroo mother care: a NICU protocol. *J Hum Lact.* Ağustos 2013;29(3):332-8.
15. Yerli[kaya A, Çalın Sİ. Erken Ten Tene Temasın Anne ve Yenidoğan Sağlığına Etkisi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences.* 14 Mart 2021;24(1):117-30.
16. Sharma A. Efficacy of early skin-to-skin contact on the rate of exclusive breastfeeding in term neonates: a randomized controlled trial. *Afr Health Sci.* Eylül 2016;16(3):790-7.
17. Crenshaw JT, Adams ED, Gilder RE, Nolte HG. Measuring health professionals' beliefs about skin-to-skin care during a cesarean. *Matern Child Nutr.* Ekim 2021;17(4):e13219.
18. Bozkurt G, Düzkaya DS, editörler. *Yenidoğan Protokolleri.* 1. bs. İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri; 2015. 153 s.
19. Heidarzadeh M, Hosseini MB, Ershadmanesh M, Gholamitabar Tabari M, Khazae S. The Effect of Kangaroo Mother Care (KMC) on Breast Feeding at the Time of NICU Discharge. *Iran Red Crescent Med J.* Nisan 2013;15(4):302-6.